

Vízia rozvoja plôch zelene v kontexte strategického rozvoja mesta SKALICA

ANNA DOBRUCKÁ, PAVOL ŠKORVÁNEK, LUCIA DOBRUCKÁ,
VLADIMÍR HORŇÁK, MILOŠ MRVA

Ateliér Dobrucká, s.r.o., Dolnohorská 102, 949 01 Nitra, adobrucka@gmail.com
Štúdio 3+, s.r.o., Ipeľská 15, 82105 Bratislava, skorvanek@gmail.com
Fakulta managementu UK, Odbojárov 10, 82005 Bratislava, ldobrucka@yahoo.com
Fakulta managementu UK, Odbojárov 10, 82005 Bratislava, mrva@fm.uniba.sk
Mestský úrad, Námestie SNP 10, 90901 Skalica, hornak@skalica.sk

Abstract

Searching of new techniques in town development processes results from following: urban planning does not solve all topical problems, does not respond fast enough to needs, initiatives and activities in the territory, does not cover social scope and pays attention neither to economical questions nor to strategies. We want to present one of eventual approaches to a planning process on an example of the town Skalica. The town Skalica tried to use greenery areas for a town development and so to regulate the development on sustainability principles and to increase a life quality in the town. A Vision of the town development elaborated in 2006 had a base in a strategic town plan and in a General of greenery of the town. The Vision of the town development comprising present trends in Europe maps and evaluates particular areas of greenery, determines their present and potential value, their internal and external attractiveness, their present and recommended functions, defines suitable and unsuitable activities at greenery areas, estimates their historical and present significance, etc. Among criterions of significance there were included: genius loci, urban – strategic synergy, social and professional interest, commercial efficiency, etc. Further the Vision of the town defines themes for areas of greenery, e.g. historical, Slavic, futuristic, recreational, sporting circuits, etc. Ecological – environmental aspects for the areas evaluation were extended to urban – architect and social economical point of view. There were stated priorities for green areas construction, its time table and assumed financial expenses. In December 2006 the Vision was agreed by the town representation and a design making of the first greenery areas started. The development of the town Skalica will be realized with a general legend: Skalica – more than a town. Good bye in Skalica!

Key words: regional development; sustainability; new approach; strategic planning; greenery of town

1 Úvod

Predkladaný príspevok si kladie za cieľ byť inšpiráciou pre mestá a obce, ktoré majú v úmysle dlhodobo sa rozvíjať kontinuálne, koncepcne a na princípe trvalej udržateľnosti. Chceme takto poukázať na fakt, že je možné pri dobrej vôli všetkých zainteresovaných strán dospieť ku konsenzu, ktorý by bol dlhodobo v prospech občanov. Chceme upozorniť tiež na potrebu spolupráce širokej škály odborníkov na takomto projekte a na potrebu uplatnenia princípu partnerstva. I keď sa to zdá samozrejmosťou, predsa multidisciplinárny prístup nie je bežný v podmienkach Slovenska, zväčša o rozvoji miest a obcí rozhoduje úzka skupina, pozostávajúca z výrazných osobností. Hlasy širšej zainteresovanej verejnosti či odbornej verejnosti často nie sú vypočítané a akceptované. Iné obce zase podliehajú tlaku investorov a tým sa často nenávratne strácajú hodnoty krajiny, hodnoty územia a tiež ekonomický prínos z dlhodobého hľadiska je sporný. Na príklade mesta Skalica chceme vyprovokovať verejnú diskusiu k téme, či je vôbec možné plánovať koncepcne, kontinuálne, zodpovedne a či krajina (otvorená i urbánna) je potenciálom pre rozvoj obce, alebo je len v polohe rezervných plôch pre investorov. Ako ďalej nakladať s krajinou a ako ďalej plánovať a rozhodovať o krajine? Čo môžeme získať a čo stratiť nekoncepcným a nekvalitným rozhodovaním?

2 Materiál

Mesto Skalica je historické, stredoveké, slobodné kráľovské mesto medzi zachovalými hradbami a so zachovalou štruktúrou zástavby od roku 1372 !!! Oprávnené sa radí k perlam Slovenska, pretože má bohatú históriu a veľký potenciál pre rozvoj. Avšak i Skalice sa dotklo obdobie výstavby panelových sídlisk, kedy plánovanie nerešpektovalo historické hodnoty mesta a presadzovalo sa direktívnym rozhodovaním. Tiež sa jej dotýka súčasný tlak investorov, ktorému mesto len ťažko odoláva a na území mimo historického centra mu i podlieha. Previazanosť sídlisk a okrajových častí mesta s historickým jadrom chýba. Mesto nemá dostatok zelene. Keďže zeleň je jedným z indikátorov trvalej udržateľnosti, mesto prejavilo záujem o koncepcné riešenie tejto zložky sídelnej štruktúry.

Občania sa cítia byť patriotmi (92% opýtaných v rámci ankety) a o veci verejné majú aktívny záujem. Mesto má teda výhodu aktívnych občanov a kvalitných, skúsených TOP-manažerov s odvážnymi cieľmi v dlhobohjej perspektíve. Na ich naplnenie sa mesto pred tromi rokmi rozhodlo investovať do vybudovania celého procesu projektového manažmentu, čo v tom čase bolo na Slovensku neobvyklé. Vznikol tak špecializovaný odbor zameraný na strategické plánovanie, rozvoj územia, získavanie finančných zdrojov a riadenie projektov. Boli spracované strategické dokumenty, strednodobé dokumenty a uplatňovalo sa koordinované financovanie projektov podľa priorit mesta. Strategické riadenie mesta sa stalo prierezovým a zasahovalo i do ďalších oddelení, okrem iného i do oddelenia výstavby. Tým sa darí ovplyvňovať proces plánovania a v konečnom dôsledku riadiť rozvoj územia. Mesto sa však rozhodlo dosiahnuť ešte viac – implementovať stratégiu do reálnej podoby na princípe nových poznatkov a trendov uplatňovaných v západných krajinách EU, zvýšiť kvalitu bývania, kvalitu prostredia, kvalitu dizajnu mesta, imidž mesta a kvalitu života vlastných občanov. Mesto sa rozhodlo naplniť slogan „Skalica -viac ako mesto“ a víziu „lídra kvality“ pretransformovať do politických programov lokálnych politikov tak, aby boli zrozumiteľné občanom a pre nich i prijateľné.

3 Cieľ

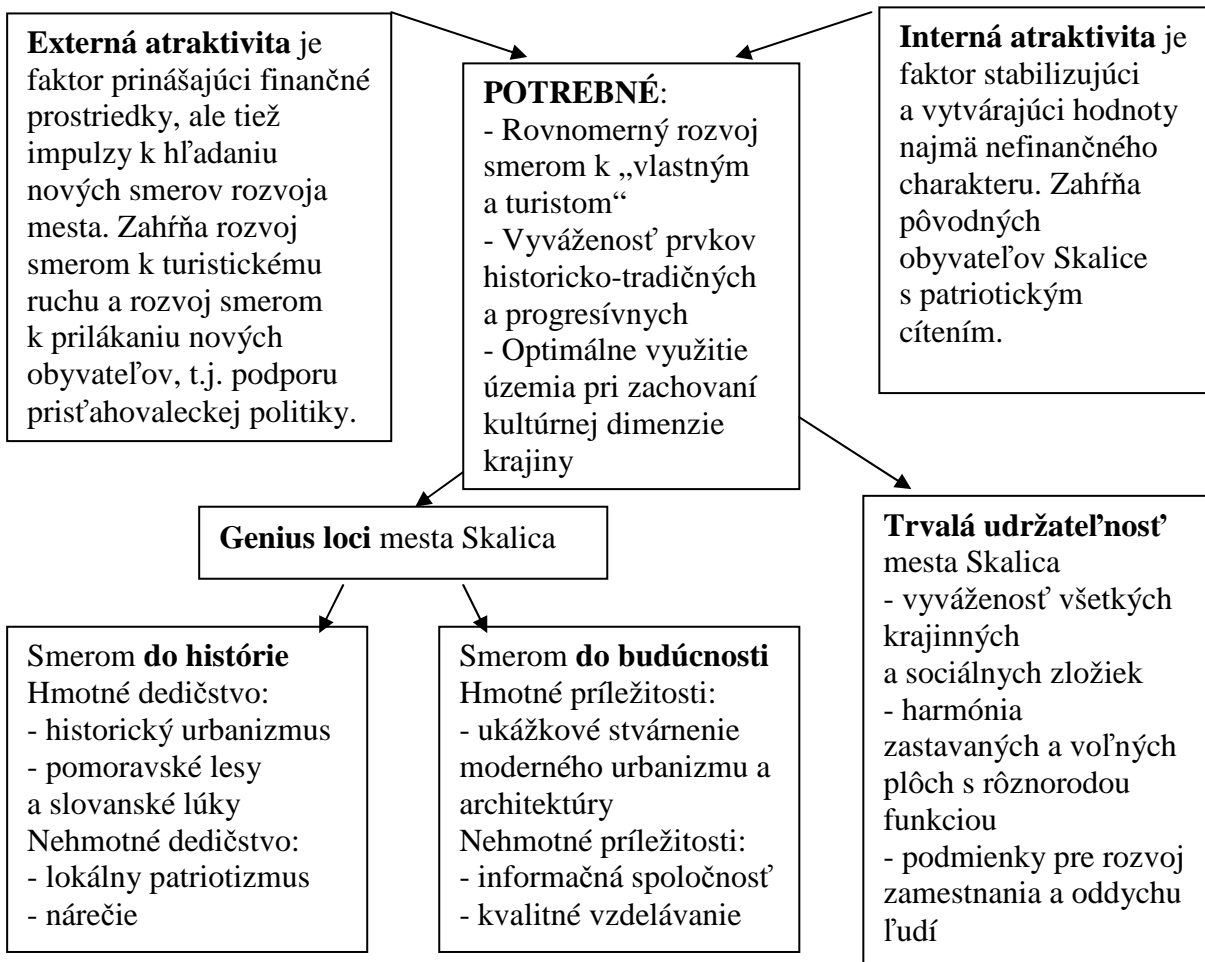
Vízia rozvoja plôch zelene si kládla za cieľ využiť plochy zelene pre rozvoj mesta a dokázať, že plochy zelene sú významným potenciálom v rozvoji. Vízia mala prioritne celoplošne podporiť génia loci mesta, vytvoriť dlhodobú stratégiu využitia plôch zelene v ekonomicko-

ekologicko-environmentálnom a sociálnom rozvoji meste, podporiť ekologicko-environmentálnu kvalitu prostredia, skvalitniť dizajn mesta, podporiť internú i externú atraktivitu mesta, podporiť identitu a vytvárať predpoklady pre tvorbu identity mesta pre nasledujúce generácie apod..

4 Metodika

Ústredným mottom celého projektu sa teda stal slogan „Skalica - viac ako mesto“. Ústredným motívom riešenia sa stala téma „Tok tisícročí“. Hlavným cieľom sa stal rozvoj mesta na princípe trvalej udržateľnosti a kvalita v každom smere. Keďže stanovené ciele presiahli možnosti jednotlivca, bol zostavený multiprofesný riešiteľský kolektív, v ktorom mali zastúpenie urbanista, architekt, krajinný architekt, stratég, ekonóm, marketingový manažér, historik a sociológ. Členovia tímu boli z akademickej pôdy (Univerzita Komenského v Bratislave, Slovenská technická univerzita v Bratislave) a z praxe (autorizovaní architekti). Významná bola spolupráca so zástupcami mesta, ktorí sa stali plnohodnotnými členmi tímu, doplnili kolektív o nové pohľady a zároveň ho rozšírili o profesijné zamerania na ekológiu, vinárstvo či archeológiu. Zostavenie širokého tímu bolo základným predpokladom na úspešné spracovanie zadanej úlohy. Dôležitým až rozhodujúcim momentom bola podpora vedenia mesta, ktoré viedlo s riešiteľmi významný dialóg v každej etape spracovania diela. Práve spoločné rokovania členov riešiteľského tímu vrátane zástupcov mesta boli náročné, pretože každá profesia mala inú predstavu o riešení úlohy, každá mala iné priority, presadzovala iné postupy, tiež používala vlastnú terminológiu, takže bolo potrebné sa najskôr zosúladiť a rozumieť si navzájom. Ďalej bolo potrebné stanoviť spoločné kritériá hodnotenia riešených plôch a problémov a hľadať spoločné priority a ciele. Zároveň bolo potrebné zohľadniť v práci nové európske trendy, aby práca bola dlhodobou aktuálna. Pri riešení bol tiež využitý grantový projekt APVT č. 20-032104 „Metodika tvorby strategického rozvojového plánu obce“, ktorý je riešený na Fakulte manažmentu UK v Bratislave.

Princíp riešenia úlohy vychádzal z predloženej schémy:

Spolu bolo riešených 36 plôch v intraviláne i extraviláne mesta. Na základe kritériálneho hodnotenia bolo stanovených 21 plôch ako prioritných. Kritériálne hodnotenie spočívalo v pridelovaní bodov jednotlivým plochám z pohľadu daného kritéria, medzi ktoré patrilo napr. pozícia vo vzťahu k centru mesta, veľkosť lokality, kvalita lokality, súvis s vybranými tematickými okruhmi, zákaznícka orientácia, komerčná využiteľnosť, vplyv na kvalitu prostredia, súčasný dizajn, potenciál plochy, verejný záujem, politický záujem, investičná náročnosť, riziko využitia apod. Pre jednotlivé plochy bol stanovený približný harmonogram možnej realizácie a finančná náročnosť realizovania vízie. Aby celá práca bola zrozumiteľná, celý dokument bol skrátený a navyše bolo spracované memorandum, prezentujúce ciele mesta v bodoch. Vízia a memorandum boli umiestnené na webovej stránke mesta, aby sa mohli občania mesta s plánovaným rozvojom mesta zoznámiť.

5 Výsledky práce

Výstupov Vízie je niekoľko: z marketingového hľadiska bola vízia úspešná cez slogan „Skalica-viac ako mesto“, ktorý uplatnil v praxi a to hneď pri regionálnych voľbách lokálnymi politikmi, ale i na propagačných materiáloch. Ďalej v rámci práce boli vytypované plochy, ktoré by mali byť riešené prioritne, nakoľko z hľadiska prínosov a potenciálu sa javili ako najvýznamnejšie (najvýznamnejšie plochy sú Františkánska záhrada, Dopravné ihrisko, námestie SNP). Ďalej bolo navrhnuté zlúčenie plôch do tematických okruhov, aby návštevník mal možnosť výberu prechádzkovej trasy po meste podľa vlastných záujmov. Navrhnuté boli okruhy predhistorický – zameraný na slovanstvo, historický okruh, okruh 20.storočia, futuristický okruh, plochy vhodné pre krajinné výstavy, plochy zaujímavé z hľadiska biodiverzity apod. Ďalej bolo navrhnuté ideové riešenie jednotlivých plôch zelene, čím na každej ploche je možné vytvoriť príbeh plochy a príbeh mesta, napr. park Hájek by sa mal transformovať na „Park osobností“, park „Teheľňa“ by mal uplatniť prioritne hlinu a tehlu apod.. Ďalej bola dosiahnutá dohoda, že bude zabezpečená implementácia návrhov Vízie do UPD, ktorá je doteraz najdôležitejšou dokumentáciou pre rozvoj mesta z hľadiska legislatívneho. Rokovanie so spracovateľom UPD sa uskutočnilo v štádiu Zadania. Vízia priniesla tiež návrh na prehodnotenie niektorých už spracovaných štúdií (zmeniť riešenie vtedy navrhovanej KBV a vylúčiť z mesta veľké obchodné reťazce sa však kolektívu nepodarilo). Vízia sa usilovala o intenzívnejšiu podporu génia loci využitím celého radu drobných prvkov v interiéri mesta, napr. prepojiť sídliská s historickým jadrom použitím určitých materiálov apod. Dôležitým výstupom bol návrh na memorandum mesta smerujúceho k občanom, ktorým vedenie mesta deklarovalo snahu o podporu kvality prostredia a dizajnu mesta, ekonomicko-ekologické prístupy k riešeniu územia mesta apod. Snahou autorov bolo plochy zelene využiť na podporu vlastnej identity mesta, spôsobom prerozprávania vlastných dejín, vytvorením príbehov v priestore a čase. Nejde teda len o výsadbu zelene, na ktorú sa často tvorba urbánneho dizajnu obmedzuje, ale ide o tvorbu priestoru v trojdimenzionálnom rozmere (3D), resp. v 4D, ak riešenie priestoru budeme zachytávať i duchovný rozmer priestoru. Tematické okruhy odzrkadľujú význam, kvalitu plôch a tiež ich vzájomné koncepčné a synergické súvislosti.

Ďalším výstupom diela je *Memorandum mesta*, ktoré v krátkom texte vystihuje hlavné ciele mesta v nasledujúcom období v horizonte 15-20 rokov. Dôležitým momentom je informovanosť verejnosti o tvorbe vízie i o jej výsledkoch. Vlastná vízia i projekty na ňu nadväzujúce už sú prístupné na webovej stránke mesta. Najväčším úspechom vízie je, že sa začala naplňať. Ciele vízie nie sú závislé od finančných zdrojov, projekty zahrnuté vo vízii sa nerodia s výzvou o poskytnutie dotácie a neumierajú s termínom uzávierky žiadostí o granty.

Priebeh schvaľovania a využitia vízie:

- Odovzdanie diela investorovi – september 2006
- Schválenie diela vedením mesta – október 2006
- Verejné prerokovanie vízie – november 2006
- Schválenie v zastupiteľstve – december 2006
- Zverejnenie memoranda na webe – december 2006

Nadväzujúce spracovávané dokumenty:

- UPD mesta Skalica: výstupy vízie boli prerokované s hlavným riešiteľom UPD
- Výstupy boli zapracované do projektu „Skalická vína cesta“ (v riešení)
- Spracovávanie štúdií a projektov plôch zelene:
  - štúdia obnovy Františkánskej záhrady v Skalici
  - štúdia a DUR rekonštrukcie lesoparku Hájek (už boli realizované prvé výrubu stromov, ako I.etapa v rámci realizácie diela)
  - štúdia a DUR parku Tehelňa
  - Sadovnícke úpravy okolia Skalických rybníkov
  - Humanizácia sídliska Gen. L. Svobodu
  - Realizácia náučného chodníka Perúnska lúka I.etapa (v rámci projektu PHARE „Perun, reika Morava a ich bohatstvo“)
- Krajinná výstava – predpokladaná realizácia v roku 2012 – v príprave (v súčasnosti sa pripravujú žiadosti do EF na výstavbu vybraných plôch zelene)

Prínosy diela:

- za posledné dva roky mesto Skalica v oblasti tvorby prostredia a mestského dizajnu zaznamenalo výrazný posun smerom k zvýšeniu kvality mestského prostredia, a to aj na základe „Vízie...“
- v rozvoji mesta sa uplatňuje a prejavuje koncepčný prístup, multiprofesný prístup a najmä kontinuálny prístup. Takýto prístup k tvorbe a využitiu mestskej krajiny nie je na bežný, hoci teoreticky je už dlhodobo preferovaný odborníkmi zo zahraničia i zo Slovenska. Predkladané dielo by sa tak mohlo stať inšpiratívnym i pre ďalšie mestá na Slovensku.
- mesto informuje o svojich krokoch a smerovaní verejnosť prostredníctvom webovej stránky mesta, kde je možné nájsť jednak text vlastnej „vízie...“ i následné projekty a tiež iné aktivity, napr. nepopulárne výrubu drevín navrhnutých na odstránenie v rámci realizácie niektorých projektov Tiež je tu uverejnené „Memorandum“, ktoré je jedným z výstupov „Vízie...“.
- Predkladané dielo ako celok vytvára podklad pre kvalifikovaný rozhodovací proces a pre tvorbu následných koncepčných i vykonávacích dokumentov, a to nie len z hľadiska zelene, ale tiež z hľadiska synergického pôsobenia jednotlivých funkčných zložiek v urbánnom prostredí.

Riziká: základným rizikovým momentom naplnenia vízie a výsledkov tejto práce je zachovanie kontinuity v rozhodovacích procesov v meste. Zmena vedenia mesta a zmena celkovej stratégie a prístupu k budúcnosti by významným spôsobom ovplyvnili celý rozvojový proces. Je veľmi dôležité, aby občania i zástupcovia mesta prijali spracovanú koncepciu, stotožnili sa s ňou a pokračovali v jej naplnení. Napr. už Freiburg v SRN svoju koncepciu a mestotvornú politiku uskutočňoval po dobu takmer 40 rokov!

6 Záver

V Budapešti sa v dňoch 20.-24.6.2007 organizovala Maďarská urbanistická spoločnosť Bienále európskych miest a územných plánovačov. Na tomto podujatí si mohli urbanisti a územní plánovači Európy navzájom vymieňať poznatky, myšlienky, skúsenosti a určiť

d'alsie smerovanie plánovania. Zvolená téma „Tvorba miest“ potvrdzuje aktuálnosť a potrebu kvalitného dizajnu pri tvorbe miest 21.storočia. Urbánny dizajn bude kľúčovým prvkom pri „renezancii miest“. Ďalej sa zdôraznila potreba uplatňovania integrovaného urbánneho plánovania, interdisciplinárnych prístupov a tvorby vysokej kvality verejných priestorov. „Každé mesto musí mať svoj dizajn. Mesto, ktoré ho nemá, nepozná svoju hodnotu a nevie kam smeruje.“ (Larry Beasley na Bienále v júni 2007 v Budapešti – citácia neznámeho brazílskeho urbanistu)

Autorský kolektív *Vízie* v spolupráci s pracovníkmi mesta uplatnil uvedené princípy v prezentovanom diele už ako praktický výstup. Je teda možné tvrdiť, že vízia mesta bola postavená kvalitne a v súlade s novými trendmi. Je teraz na predstaviteľoch mesta, ako budú spracovanú víziu naplňať. Pre objektívnosť je potrebné uviesť, že mesto vyvíjalo významné aktivity už pred spracovaním vízie (napr. Generel zelene a Strategický plán rozvoja mesta na roky 2004-2020), teda nie všetky doterajšie aktivity a výsledky sú len výsledkom vízie. Vízia vlastne jednotlivé aktivity prepojila do logického celku a nasmerovala nové aktivity mesta.

Treba ešte konštatovať, že vytvorenie takéhoto diela je zmysluplné vtedy, ak má toto dielo svoje postavenie v plánovacom procese, ak sa v jeho naplňaní skutočne i pokračuje a ak je postupne rozpracovávané do nových štúdií a projektov, cez ktoré sú jednotlivé myšlienky transformované až do konečnej realizácie. Je to proces dlhodobý, ale zmysluplný.

Táto práca bola podporovaná:

- GP APVT-20-032104 „Metodika tvorby strategického rozvojového plánu obce“
- Grantom APVT A-200 „Uchovanie a trvalo-udržateľné využívanie genetickej základne úžitkových druhov pre výživu, poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka“
- *Mestom Skalica*

Použitá literatúra

- Dobrucká, A., 2005: Generel zelene mesta Skalica. Spracované pre účely mesta.
- Horňák, V. a kol. 2004: Stratégia rozvoja turistického ruchu v Skalici v rokoch 2004-2020. Spracované pre účely mesta

